

Миколаївський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти

Лабораторія виховної роботи
та захисту прав дитини

А. І. Тюпа

*Організація виховної роботи
в загальноосвітніх
навчальних закладах області
у 2016/17 навчальному році*

Інструктивно-методичний лист

Миколаїв
2016

А. І. Тюпа

**Організація виховної роботи
в загальноосвітніх навчальних
закладах області
у 2016/17 навчальному році**

Інструктивно-методичний лист

Автор: *А. І. Тюпа, методист лабораторії виховної роботи та захисту прав дитини Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти*

Відповідальна за випуск: *І. М. Бєлова, заступник директора Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти*

Рекомендовано до друку рішенням ученої ради Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, протокол від 22.06.2016 № 5.

Тюпа А. І. Організація виховної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах області у 2016/17 навчальному році : інструктивно-методичний лист / А. І. Тюпа. – Миколаїв : ОППО, 2016. – 44 с.

© Лабораторія виховної роботи та захисту прав дитини

© Лабораторія редагування та видавничої діяльності

Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти
2016

Організації виховної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах області у 2016/17 навчальному році

Головна мета сучасної освіти та виховання – створити умови для особистісного розвитку і творчої самореалізації кожного громадянина України, формувати покоління, здатне навчатися впродовж життя, створювати й розвивати цінності громадянського суспільства; сприяти консолідації української нації, інтеграції України в європейський і світовий простір як конкурентоспроможної держави.

Сучасне виховання має відігравати *випереджувальну роль* у розбудові соборної, демократичної України, у якій вільно та дружно житимуть люди усіх національностей, різних релігійних переконань та політичних поглядів. Воно *має базуватися на кращих здобутках* національної культури, вітчизняної та народної педагогіки, новітнього педагогічного досвіду, *сприяти припиненню* соціальної деградації, *стимулювати* самоорганізацію та особисту відповідальність кожної людини, бути гарантом миру і злагоди в суспільстві, вчити покоління, що зростає, розбудовувати демократичну державу.

Ця стратегічна ідея зазначена у законодавчих та нормативно-правових документах української освіти нового покоління.

Ураховуючи особливості 2015/16 навчального року, суспільно-політичні умови, в яких перебуває наша держава, виховання свідомих громадян своєї країни, формування у них почуття національної гідності та патріотизму, відповідальності за майбутнє України, ознайомлення з прикладами відданого служіння своєму народу набуває першочергового значення для кожного педагога.

Звертаємо увагу, що в Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 роки визначено завдання – **виховання в молодого покоління почуття патріотизму, відданості загальнодержавній справі, зміцнення країни, активної громадянської позиції тощо.**

Тому, патріотичне виховання має наскрізно пронизувати весь навчально-виховний процес, органічно поєднувати національне,

громадянське, моральне, родинно-сімейне виховання, сприяти формування у дітей та їх батьків національних та загальнолюдських цінностей (Лист МОН України від 27.11.2014р. № 1/9-61). Відповідно, потрібні нові шляхи і підходи до виховання патріотизму як почуття і як базової якості особистості. При цьому варто врахувати, що Україна має величну та древню історію, досвід державотворення на різних етапах її розвитку, потужний інтелектуальний потенціал.

Важливим завданням *лабораторії виховної роботи та захисту прав дитини* у 2015/16 навчальному році була розробка механізму реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді у рамках реалізації обласної Програми військово-патріотичного виховання населення Миколаївської області на 2015–2020 роки, оскільки в основу Програми і в основу системи національно-патріотичного виховання покладено ідею розвитку української державності як консолідуючого чинника розвитку українського суспільства та української політичної нації, а також створення інформаційно-методичного забезпечення для здійснення національно-патріотичного виховання дітей та молоді.

Ураховуючи зазначене, та з метою подальшого вдосконалення роботи й посилення патріотичного виховання дітей та учнівської молоді в навчальних закладах області педагоги області долучилися до проведення *бенчмаркінг-турів* із проблеми «Патріотичне виховання як пріоритетний напрям розвитку системи виховання загальноосвітнього навчального закладу».

Ключовими питаннями в процесі обговорення стали: виховання громадянина-патріота; ціннісні орієнтири в сучасному освітньому просторі навчального закладу; моделювання системи патріотичного виховання; роль сім'ї в патріотичному вихованні учнівської молоді.

На знак ушанування мужності та героїзму наших колег – учасників антитерористичної операції на сході України – у фойє Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти було встановлено *постер «Освітяни Миколаївщини – герої АТО»*.

Цікавою була *зустріч* освітян Миколаївщини з нашими колегами – учасниками АТО: Смирновим О. В., Михайлюком В.

Г., Сідлецьким В. А. Під час зустрічі презентовано проект книги «Миттєвості війни...», присвяченої участі жителів Миколаївщини в антитерористичній операції. Авторами проекту книги є співробітники обласного центру пошукових досліджень та запрошені учасники АТО. Зустріч була побудована у форматі діалогу, що дало можливість усім учасникам долучитися до обговорення, роздумів над важливими питаннями сьогодення та історичного минулого.

На виконання Указу Президента України від 24.05.2016 № 169 «Про заходи з відзначення у 2015 році 70-ї річниці Перемоги над нацизмом у Європі і 70-ї річниці завершення Другої світової війни» для науково-педагогічних працівників МОІППО та педагогів області 27 квітня 2016 року керівником гуртка Миколаївського обласного Центру науково-технічної творчості Івановою О. А. проведено *майстер-клас* із виготовлення червоних маківок – міжнародного символу пам'яті жертв усіх військових та цивільних збройних конфліктів, починаючи з 1914 року. Наші колеги пишалися тим, що своїми руками виготовили ці символічні пам'ятні знаки.

Ідеал виховання сьогодні – національно свідомо, життєво компетентно, високоінтелектуально, творчо, здатно до саморозвитку й самовдосконалення, особистість, носій національних цінностей, національних виховних традицій та звичаїв, життєвого досвіду.

Із метою привернення уваги педагогів, учнівської молоді, широких кіл громадськості краю до осмислення та усвідомлення важливості реалізації заходів щодо посилення національно-патріотичного виховання, популяризації історії рідного краю як невід'ємної частини процесу історичного розвитку Миколаївщини та України в цілому, виховання у школярів любові до рідного краю, рідної землі, свого дому і роду, поваги до історичного минулого краю, його видатних постатей та подій, духовної спадщини, історико-культурних надбань, формування відчуття української ідентичності у 2015/16 н. р. започатковано обласний учнівський навчально-виховний проект «Розкажемо світу про Миколаївщину», присвячений 25-й річниці Незалежності України.

Рекомендуємо продовжити реалізацію (у партнерстві з батьками) навчально-виховного проекту «Розкажемо світу про

Миколаївщину (координатори – методист лабораторії виховної роботи та захисту прав дитини МОІППО Тюпа А. І.; завідувач лабораторії інноваційного розвитку та дистанційної освіти МОІППО Захар О. Г., режим доступу: <http://wiki.moippo.org.ua/index.php?title>). Завданнями проекту є: формувати інтерес в учнівської молоді до джерел історії, культури, етнографії, традицій і звичаїв рідного краю; сприяти розвитку творчих здібностей дітей і підлітків; показати переваги приналежності нашої держави до Євросоюзу; формувати вміння збирати інформацію, аналізувати її, досліджувати матеріал, робити висновки; розвивати творчу увагу, мислення, спостережливість; навчати співпрацювати, працювати самостійно, працювати в групах; виявити творчі здібності, уміння самостійно спланувати та реалізувати свої проекти; формувати комунікаційні та інформаційні компетентності школярів, виховувати любов та повагу до історії рідного краю.

До реалізації проекту «Розкажемо світу про Миколаївщину» вже долучилися більшість навчальних закладів області, робота над ним триватиме і в 2016/17 н. р.

Патріотичне виховання має охоплювати всіх учасників навчально-виховного процесу, сприяти формуванню у дітей та утвердженню у педагогів і батьків національних та загальнолюдських цінностей, особистісних якостей, що притаманні громадянину України. Відповідно, всі заходи мають бути наповнені громадянсько-патріотичним змістом, стверджувати ідею спільності інтересів та взаємоповаги усіх громадян України, підтримувати прагнення кожної особистості до духовного, інтелектуального, творчого та фізичного розвитку задля розквіту держави в цілому.

Тому, моделюючи структуру та зміст виховних заходів, рекомендуємо звернути увагу на такі складові у вихованні громадянина-патріота:

- патріотизм як почуття любові до свого народу, до України, турбота про їхнє благо, готовність захистити та відстояти українську державну незалежність;
- правосвідомість як усвідомлення своїх прав, свобод, обов'язків, відповідального ставлення до законів, до державної влади;

- національна самосвідомість, що базується на національній ідентифікації та вбирає в себе: віру в духовні сили своєї нації, її майбутнє, волю до праці на користь народу; уміння осмислювати моральні та культурні цінності, історію, звичаї, обряди, символіку;
- планетарна свідомість, що включає відчуття єдності й унікальності життя на Землі, повагу до всіх народів, їхніх прав, інтересів і цінностей; розуміння світу як єдності та різноманітності, системи держав;
- культура міжетнічних відносин, що розуміється як реалізація на практиці взаємозалежних інтересів у процесі економічного, політичного, соціального та духовного життя на принципах свободи, рівноправності, взаємодопомоги, миру, толерантності;
- політична культура, що включає належну політичну компетентність, знання про типи держав, політичний устрій суспільства, політичні організації та інституції, принципи, процедури та регламенти суспільної взаємодії, виборчу систему;
- моральність, що являє собою єдність національних та загальнолюдських цінностей (доброта, увага, чуйність, милосердя, толерантність, совість, чесність, повага, правдивість, працелюбність, справедливість, гідність);
- працьовитість, що передбачає трудову активність, ініціативу, розуміння економічних законів і проблем суспільства та шляхів їх розв'язання; готовність до соціальної творчості як умови соціальної адаптації, конкурентоспроможності та самореалізації особистості в ринкових відносинах.

Для забезпечення завдань національно-патріотичного виховання в планах виховної роботи навчальних закладів необхідно передбачити шкільні та класні виховні справи щодо відзначення у 2016/17 навчальному році таких пам'ятних і ювілейних дат:

- ❖ День пам'яті та примирення (08 травня);
- ❖ День Конституції України (28 червня);
- ❖ День Прапора (23 серпня);
- ❖ День Незалежності України (24 серпня);

- ❖ День захисника України, День Українського козацтва (14 жовтня);
- ❖ День української писемності та мови (09 листопада);
- ❖ День пам'яті жертв Голодоморів (04-та субота листопада);
- ❖ День Збройних сил України (6 грудня);
- ❖ День Соборності України (22 січня);
- ❖ День пам'яті Героїв Крут (29 січня);
- ❖ День Героїв Небесної Сотні (20 лютого) та ін.

Рекомендуємо при відзначенні національних свят і пам'ятних дат, зокрема Дня захисника України, Дня Гідності і Свободи, Дня Збройних Сил України, Дня Соборності України тощо, керуватися методичними матеріалами Українського інституту національної пам'яті; організовувати наукові конференції, семінари, круглі столи; проводити військово-спортивні змагання, фестивалі-конкурси патріотичної пісні, прози та поезії, творів образотворчого мистецтва; відвідувати музеї бойової слави; вшановувати сучасних героїв-захисників України та пам'ять загиблих за свободу, єдність і незалежність Українського народу.

Із метою гідного відзначення 25-річчя незалежності України, на виконання Указу Президента України «Про відзначення 25-ї річниці незалежності України» від 03 грудня 2015 року № 675 Український інститут національної пам'яті пропонує протягом 2016 року передбачити в загальноосвітніх навчальних закладах відзначення кожної ключової події **Року Державності** та вшанування видатних осіб. Із метою підвищення ефективності та результативності тематичних заходів рекомендуємо провести їх під загальноукраїнським гаслом **«НЕЗАЛЕЖНІСТЬ. Від 1991-го – назавжди»**.

У зв'язку з цим пропонуємо орієнтовну тематику заходів:

- «Свою Україну любіть»;
- «Моя Україна – червона калина»;
- «Політична культура молодого людини»;
- «Прапор, герб – ознаки держави»;
- «Я – громадянин України»;
- диспути «Чи задоволений я рівнем громадянськості».

Окрім того, увагу організаторів виховного процесу необхідно зосередити на проблемі **оновлення експозицій музеїв** при

навчальних закладах матеріалами про захисників України, учасників АТО та волонтерів.

Для вирішення завдань патріотичного виховання та забезпечення змістовного дозвілля рекомендуємо розширити мережу Скаутських організацій, які входять до складу Національної Організації Скаутів України. Їх діяльність регламентується законами України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні», «Про молодіжні та дитячі громадські організації». Рекомендуємо для використання навчальну програму «Юні скаути» (автори С. С. Власенко, А. В. Майдибура), яка розміщена на сайті Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти у вкладці «Позашкільна освіта». Більш детальну інформацію про діяльність Національної організації скаутів України можна отримати на офіційному сайті www.ukrscout.org.

Заслуговує на увагу та поширення досвід роботи Миколаївської ЗОШ I–III ступенів № 1 імені Олега Ольжича Миколаївської міської ради, Миколаївської ЗОШ I–III ступенів № 43 імені К. Ф. Ольшанського Миколаївської міської ради, Миколаївського муніципального колегіуму імені В. Д. Чайки Миколаївської міської ради, Южноукраїнської ЗОШ I–III ступенів № 1 імені Захисників Вітчизни Южноукраїнської міської ради, Воронівської ЗОШ I–III ступенів Вознесенської районної ради щодо реалізації національно-патріотичного виховання через проектну діяльність.

Основним документом щодо виховання залишається ***Програма «Основні орієнтири виховання учнів 1–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України»***. Варто продовжувати побудову виховної діяльності в навчальних закладах області на основі ключових ліній: ціннісне ставлення до себе; ціннісне ставлення до сім'ї, родини, людей; ціннісне ставлення особистості до суспільства і держави; ціннісне ставлення до праці; ціннісне ставлення до природи; ціннісне ставлення до культури і мистецтва. Рекомендовану тематику виховних заходів і годин спілкування для кожного класу використовувати, зокрема, при плануванні роботи навчального закладу та змістового наповнення плану класного керівника. Слід звернути увагу на перелік запропонованих виїзних заходів регіонами України, зокрема: тематичні екологічні екскурсії,

експедиції, маршрути «вихідного дня», виїзні форми навчання у школах та позашкільних навчальних закладах, комплексні навчально-тематичні екскурсії.

Основою документа та вимогою сьогодення є продовження стратегії побудови **виховних систем та виховних моделей** навчального закладу, які розглядаються як цілісний організм, що виникає в процесі взаємодії компонентів виховання: цілісний блок, суб'єкти, їхня діяльність, відносини, матеріальна база, навколишнє середовище. Базовими цінностями виховних систем загальноосвітніх навчальних закладів є: Особистість, Розвиток, Творчість, Компетентність, Здоров'я, Успіх.

Кожен навчальний заклад області визначає свою модель виховної роботи, яка спрямована на формування відповідного виховного простору з потужним виховним впливом на особистість та сприяє формуванню її ціннісних орієнтацій та духовних пріоритетів.

Позитивним є досвід роботи таких навчальних закладів області, як:

- «Виховання громадянина-патріота» в Ковалівській ЗОШ I–III ступенів Миколаївської районної ради;
- «Героїко-патріотичне виховання учнівської молоді» в Миколаївській ЗОШ I–III ступенів № 43 Миколаївської міської ради;
- «Школа сприяння здоров'я» у Первомайській ЗОШ I–III ступенів № 12 Первомайської міської ради;
- «Школа-родина» у Первомайській ЗОШ I–II ступенів № 7 Первомайської міської ради, Первомайській ЗОШ I–II ступенів № 8 Первомайської міської ради;
- «Виховання патріота» у Первомайській ЗОШ I–III ступенів № 1 Первомайської міської ради, Первомайській ЗОШ I–III ступенів № 12 Первомайської міської ради, Первомайській ЗОШ I–III ступенів № 17 імені Миколи Вінграновського Первомайської міської ради;
- «Школа, дружньої до дитини» в Первомайській ЗОШ I–III ступенів № 9 Первомайської міської ради;
- «Громадсько-активна школа» в Миколаївській ЗОШ I–III ступенів № 1 імені Олега Ольжича Миколаївської міської ради.

Головне завдання сьогоденної практики – створення виховного простору. Виховний простір – це не тільки середовище, а й духовний простір учня й педагога, це простір культури, що впливає на розвиток особистості.

У відповідності до сучасних подій особливої ваги набуває змістова лінія програми «Основні орієнтири виховання» – ціннісне ставлення особистості до свого соціального «Я». Актуальним залишається напрям громадянської освіти та виховання, який варто розглядати як важливу педагогічну проблему, що полягає у формуванні людини-громадянина своєї держави, члена громадянського суспільства, підготовці молодого покоління до виконання громадянського обов'язку.

Компетентнісний підхід в освіті – це відповідь на вимоги часу. Однією з ключових груп компетентностей є соціальні, які формуються впродовж усього учнівського життя за рахунок реалізації певних методів та технологій навчання.

Якщо випускник має соціальну компетентність, то він уміє робити вибір, приймати рішення, брати на себе відповідальність, безконфліктно співіснувати. А цими якостями повинна володіти кожна сучасна особистість.

Із метою вивчення готовності сучасних випускників до самовизначення, на виконання наказу департаменту освіти, науки та молоді Миколаївської обласної державної адміністрації від 30.03.2016 № 291 «Про проведення моніторингового дослідження «Випускники на порозі дорослого життя» у квітні-травні 2016 року в Миколаївській області було проведено **моніторингове дослідження «Випускники на порозі дорослого життя»**. Дослідженням було охоплено учнів 11-х класів загальноосвітніх навчальних закладів Миколаївської області. Методом анкетування на основі сервісу Диск Google, за допомогою інструменту форми Google отримано масив даних, що дозволяє виявити певні тенденції щодо готовності до дорослого життя випускників шкіл. Опитування носило анонімний характер, результати узагальнено в розрізі типу населеного пункту, у якому розміщено навчальний заклад.

Дотримуючись думки про те, що життєві компетенції особистості проявляються через уміння орієнтуватися в соціальних ситуаціях, здатність обирати адекватні та ефективні способи розв'язання життєвих проблем, знання своїх особистих

якостей, своїх чеснот і недоліків, здатність до самовдосконалення, здатність розуміти та правильно оцінювати інших людей, встановлювати з ними адекватні форми спілкування, проявляти толерантність у стосунках; уміння керувати собою й обставинами свого життя, здатність особистості перебувати в соціумі й відповідно діяти; завданнями дослідження було визначити сформованість у випускників навичок здійснення та реалізації життєвого вибору, здорового способу життя, самопізнання, ціннісні орієнтації.

Респондентами дослідження стали 339 випускників міських шкіл (42 % хлопців, 58 % дівчат) та 321 учень із сільських шкіл (43 % хлопців і 57 % дівчат). 100 % випускників ЗНЗ Миколаївщини, думаючи про власне майбутнє, відчують оптимізм, 90 % сільських і 100 % міських респондентів відчують надію. Разом із тим 7 % сільських випускників і 15 % міських відчують страх, 15 % сільських і 19 % міських – розгубленість.

Відповідаючи на питання про чинники, які найбільше впливають на досягнення успіху в житті, більшість респондентів назвала віру в себе, прагнення досягти якомога більшого в житті (76 % – місто, 71 % – село), власні здібності, волю і уміння (71 % – місто, 55 % – село), високий рівень освіти, професіоналізм (68 % – місто, 51 % – село). Чіткі життєві орієнтири, усвідомлені цілі назвали 53 % міських респондентів і лише 37 % сільських.

Визначити причини власної поведінки намагається 65 % міських і 85% сільських одинадцятикласників. Лише 44 % респондентів із міських шкіл і 49% з сільських використовують конструктивні елементи чужого життєвого досвіду у власному житті. Близько половини опитаних стверджують, що вони важко переживають стресові стани (46 % – місто, 52 % – село), легко долають життєві труднощі (46 % – місто, 50 % – село).

Тому у 2016/17 навчальному році діяльність учнівського самоврядування варто спрямувати на соціалізацію молоді, адже вона залишається найбільш незахищеною в суспільстві, коли залишає стіни навчального закладу.

У Снігурівській районній гімназії, загальноосвітніх школах Братського, Березнегуватського, Миколаївського, Вознесенського, Вітовського, Кривоозерського районів та в містах Миколаєві, Вознесенську, Первомайську,

Южноукраїнську створено ефективну систему роботи учнівського самоврядування, яка ставить за мету формування і розвиток соціальної, гуманістичної, спрямованої особистості з глибоко усвідомленою громадянською позицією, почуттям національної самосвідомості.

Сучасність вимагає від навчальних закладів **формування учнівських лідерів**, які в перспективі відіграють певну роль у державотворенні. Процес формування лідерських якостей в особистісно орієнтованому виховному процесі загальноосвітньої школи буде ефективнішим, якщо реалізувати відповідну технологію, що передбачає наявність таких педагогічних умов:

- урахування особливостей і розвиток мотивації лідерства старшокласників;
- забезпечення цілеспрямованого розвитку лідерських якостей шляхом залучення їх до діяльності самоврядування та школи лідерства;
- створення розвивального середовища з використанням інтерактивних форм;
- створення гуманних відносин суб'єктів виховання.

Беручи до уваги зазначене вище моніторингове дослідження регіонального рівня «Випускники на порозі дорослого життя» 89 % сільських одинадцятикласників і 74 % міських пишаються тим, що є громадянином України. Тим фактом, що вони живуть в Україні задоволені 75 % сільських і 62 % міських респондентів. Проте патріотами себе вважають 74 % сільських і лише 57 % міських респондентів.

Тому звертаємо увагу на те, що навчальним закладам області у 2016/17 н. р. необхідно спрямовувати свою діяльність на виконання Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016 – 2020 роки, Концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності та заходів департаменту освіти і науки Миколаївської обласної державної адміністрації щодо формування громадянської культури, підвищення рівня толерантності в суспільстві.

Волонтерський рух став одним із головних напрямків діяльності учнівського самоврядування, волонтерських загонів навчальних закладів області. Рух базується на спільності інтересів, бажань, цілей, надій, ідей учнів і передбачає реалізацію

поставлених цілей та самореалізацію учнів. Діяльність школярів-волонтерів відбувається на засадах власної волі та є неприбутковою, добровільною, корисною для інших людей і суспільства у цілому.

Реалії сьогодення визначили новий напрям волонтерської роботи – психологічна та моральна підтримка воїнів Збройних Сил України, Національної гвардії, інших військових формувань; допомога родинам, що були змушені покинути свої домівки у результаті анексії Росією Криму та окупації окремих територій східної України. Рекомендуємо продовжити участь дітей та учнівської молоді у таких всеукраїнських акціях, як «Лист пораненому», «Хвиля доброти», а також у волонтерських акціях, що започатковані за ініціативи громадських організацій та навчальних закладів.

Щороку протягом вересня в кожному навчальному закладі створюються волонтерські загони, складаються плани роботи на рік, здійснюється закріплення підшефних – ветеранів війни та праці, людей з інвалідністю, громадян похилого віку, сімей учасників АТО, дитячих садків тощо. Акцентуємо увагу на тому, що в області діє 1 480 волонтерських груп, які об'єднують більше 9 тис. осіб із числа учнів навчально-виховних закладів та студентів вищих навчальних закладів. Свою діяльність волонтерські загони координують із центрами соціальних служб для молоді, управліннями праці та соціального захисту населення, районними (міськими) ветеранськими організаціями.

Протягом вересня–жовтня 2015 року у всіх закладах освіти проведено місячники з охорони дитинства. У рамках місячників волонтерами проведено акцію «Милосердя», зібрано необхідні речі (предмети одягу, взуття, шкільне приладдя тощо) та надано посильну допомогу учням із малозабезпечених, багатодітних сімей, дітям-сиротам, дітям із сімей воїнів АТО, сім'ям переселенців із зони бойових дій, які потребують допомоги.

У загальноосвітніх навчальних закладах області протягом 2015/16 навчального року волонтерами організовано та проведено благодійні акції: «Від серця до серця ми несемо тепло», «Допомога пораненим в зоні АТО», «Збережи квітку – врятуй життя солдату», «Теплі речі для воїнів АТО», «Новорічні подарунки від Миколая», «Врятуй солдатську долю від забуття», «Подаруй частинку доброти», «Чисте подвір'я», «Зігрій солдата»,

«Великодній кошик для солдата», «Добро жменями», «Допомога», «Допоможи пораненому», «Відмовтесь від букетів», «Низький уклін тобі, солдате!», Всеукраїнську освітню кампанію «Голуб миру під гаслом «Право народів на мир», Всеукраїнські акції «Лист пораненому», «Мир – один на всіх!», «Запали надію в серці», «Оберіг для воїна» тощо.

Школярі та педагоги не лише беруть участь у волонтерському русі, а й розробляють власні добродійні проекти, спрямовані на формування соціальних цінностей учнівської молоді, життєвих компетенцій, виховання гуманістичних і громадянських, моральних і духовних цінностей. Ця діяльність стала важливим інструментом співпраці педагогів, учнів, громадськості.

Звертаємо вашу увагу, що відповідно до Закону України «Про громадські об'єднання» громадські організації мають право пропагувати свою діяльність, звертатись до керівників навчальних закладів із пропозиціями щодо співпраці у питаннях навчання, виховання та розвитку дітей. У свою чергу, педагогічна, учнівська, батьківська громада визначає доцільність та необхідність такої взаємодії, виходячи із своїх можливостей, пріоритетів навчально-виховної роботи.

Актуальним залишається напрям **формування духовно-моральної культури молоді**, який включає в себе мораль, виховання, етику, естетику, науку, мистецтво, релігію, літературу та інші духовні цінності. Основою духовно-моральної культури є духовно-моральне виховання, яке спрямоване на формування в особистості ціннісного відношення до життя, людських стосунків, гармонійного розвитку, почуття справедливості та відповідальності. Духовно-моральне виховання має стати основою формування життєво необхідних компетенцій, які допоможуть знайти єдино правильний вихід із складних ситуацій, вибудувати партнерські співвідносини, акумулюючи багатівіковий досвід українського народу.

Сучасне виховання має сприяти духовно-моральній досконалості підростаючого покоління, відродженню духовних ідеалів українського народу, національної культури, бути стимулом пробудження високих моральних якостей, запорукою громадянського миру і злагоди в суспільстві, що вимагає оновлення виховного процесу, застосування інновацій.

Першочерговими завданнями духовно-морального виховання підростаючого покоління, які стоять перед освітою, суспільством та кожною сім'єю, є:

- зміна системи цінностей, ідеалів та інтересів молодого покоління, формування відданості загальнолюдським моральним цінностям;
- допомога учням у розвитку внутрішнього суб'єктивного світу людини (життєві інтереси, переконання, погляди, ідеали, світогляд, ставлення до життя, до інших людей, до своїх обов'язків і до самої себе);
- розкриття можливостей їхнього розуму та психіки;
- відкриття шляху до виявлення здібностей, до яких належать: мислення, відчуття (почуття), хотіння (бажання, воля), що зумовлює помисли та життєві кроки, вчинки, поведінку особистості.

Важливу роль у духовно-моральному вихованні учнів відіграють КТС, участь у різноманітних благодійних та екологічних акціях, а також широка проектна діяльність. У цьому напрямі заслуговує на увагу досвід роботи Кучеренко О. М., педагога-організатора Миколаївської ЗОШ I–III ступенів № 20 Миколаївської міської ради, який базується на особистісно зорієнтованих, проектних, інформаційних, розвивальних виховних технологій, психолого-педагогічному супроводі, педагогічній взаємодії з органами учнівського самоврядування, батьківською громадськістю. Це такі колективні творчі справи, як «Територія добра», «Битва хорів», «20 конкурсів за два дні», «Веселковий тиждень», «Рідне місто» тощо.

Особливої уваги потребують питання **превентивного виховання**. Пріоритетними в роботі навчальних закладів залишаються:

- упровадження просвітницької діяльності, спрямованої на формування негативного ставлення до протиправних діянь, проведення тижнів правових знань;
- використання інтерактивних педагогічних технологій, зокрема ділові та рольові ігри, моделювання життєвих ситуацій, суспільних процесів та процедур, дискусії, робота в малих групах на уроках правознавства та в позакласній діяльності;

- упровадження шкільного самоврядування в начальновиховний процес;
- ужиття заходів, спрямованих на підвищення моральності в суспільстві, правової культури громадян, утвердження здорового способу життя;
- запобігання проявам екстремізму, расової та релігійної нетерпимості;
- упровадження нових педагогічних комунікацій між усіма учасниками навчально-виховного процесу;
- перетворення навчальних закладів на зразок демократичного правового простору та позитивного мікроклімату тощо.

При плануванні превентивної роботи радимо взяти до уваги результати всеукраїнського моніторингового дослідження «Молодь і протиправна поведінка», який проводився в області.

Із метою підвищення професійної компетентності педагогічних працівників із питань організації та здійснення превентивної освіти та виховання відповідно до сучасних вимог 23 березня 2016 року в МОППО відбувся *обласний семінар* «Превентивна освіта та виховання в системі роботи класного керівника та вчителя основ здоров'я». Учасниками семінару презентовано інноваційні моделі організації превентивної освіти та виховання, що успішно впроваджуються в загальноосвітніх навчальних закладах Миколаївської області, досвід роботи навчальних закладів щодо попередження негативних явищ серед підлітків.

Одним із аспектів превентивного виховання є правова освіта учнів. На високому рівні ця робота ведеться у Лиманівській ЗОШ І–ІІІ ступенів Вітовської районної ради.

Значна увага приділяється впровадженню здоров'язбережувальних профілактичних програм. Це такі програми, як «Сімейні цінності», «Корисні звички», «Сімейна розмова», «Сприяння просвітницькій роботі «рівний-рівному» серед молоді України щодо здорового способу життя» тощо.

У 2015 році проводилося анкетування учнів навчальних закладів м. Миколаєва, Вітовського та Миколаївського районів щодо оцінки ефективності програм «Корисні звички» та «Сприйняття просвітницькій роботі «Рівний – рівному» серед молоді України щодо здорового способу життя». Частина учнів,

які брали участь в опитуваннях – ті, хто навчається за профілактичними програмами, друга частина – ті, хто знання з питань здорового способу життя отримує на уроках основ здоров'я, ОБЖД та виховних годинах.

Результати діагностування учнів показали, що діти, які навчаються за програмами, є більш поінформованими про корисні й шкідливі для здоров'я звички, краще розуміються з питань негативного впливу реклами тютюну і алкогольних виробів, краще знають, яка поведінка є тиском, показали високий рівень обізнаності про ВІЛ/СНІД і шляхи його передачі та толерантне ставлення до ВІЛ-позитивних.

Отже, навчання дітей та молоді за зазначеними програмами сприяє розумінню ними переваг здорового способу життя, стимулює до самостійного й усвідомленого вибору життєвої позиції, допомагає молоді у визначенні шляхів своєї позитивної соціалізації, відмови від негативної поведінки та здобутті знань, умінь і навичок здорового способу життя, і, відповідно, потребує здійснення подальшої превентивної роботи працівниками психологічної служби області.

На жаль, сьогодні немає достатньої кількості вчителів-тренерів, підготовлених за вищевказаними програмами, тому не в кожній школі вони і діють.

Важливо продовжити співпрацю з Всеукраїнськими громадськими організаціями, Міжнародним жіночим правозахисним центром «Ла страда–Україна» в проведенні тренінгів з організаторами виховного процесу з питань морально-духовного спрямування з метою запобігання конфліктам, насиллю та іншим негативним проявам. Перед початком нового навчального року пропонуємо ознайомитися з Концепцією превентивного виховання дітей та молоді в системі освіти України, яка була розроблена Державною науковою установою «Інститут модернізації змісту освіти». Концепція побудована на відмові від методологічної ортодоксальності й передбачає перехід до новітніх гуманістичних психолого-педагогічних технологій, спрямованих на допомогу особистості у вирішенні нею як індивідуальних, так і колективних проблем на основі системи цінностей.

Не дивлячись на те, що Урядом, Міністерством вживаються заходи *щодо профілактики жорстокості та насильства в*

дитячому середовищі, зокрема, затверджено наказом від 30.12.2010 № 1312 «План заходів щодо реалізації Національної кампанії «Стоп насильству» на період до 2015 року», проблема залишається актуальною.

У рамках Всеукраїнської акції «16 днів проти насильства» педагогічні колективи області організують і проводять профілактичну роботу щодо запобігання насильства над дітьми:

- тренінгові заняття «Вчимось розуміти й поважати інших», «Профілактика правопорушень серед підлітків», «Запобігати насильству»;
- тематичні місячники з пропаганди здорового способу життя «Мої права – мої обов'язки», «Знаємо свої права, виконуємо обов'язки»;
- виховні години, години спілкування «Гра власним життям», «Як знайти друзів», «Секрети безконфліктного спілкування», «Доброзичливе ставлення до молодших школярів та однолітків»;
- бесіди зі старшокласниками «Про попередження жорстокого поводження з дітьми в навчальних закладах»;
- створено інформаційні куточки із переліком організацій, куди можна звернутися з приводу насильства в сім'ї або коли в родині насильство пов'язане з уживанням батьками алкоголю, наркотиків; інформаційні куточки для батьків «Інтереси дитини в сімейних відносинах».

У закладах освіти систематично здійснюється ознайомлення учнівської молоді з актами законодавства з питань запобігання всім формам насильства у сім'ї та виховання гендерної культури.

Корисними для фахівців із профілактики насильства щодо неповнолітніх будуть матеріали навчально-методичного посібника *«Організація роботи з розв'язання проблеми насильства в школі»* (авт. М. Е. Ясеновська, Є. В. Дубровська), які схвалені для використання у загальноосвітніх навчальних закладах науково-методичною комісією з проблем виховання дітей та учнівської молоді Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України. Посібник присвячений актуальній проблемі попередження і подолання насильства щодо неповнолітніх у школі та поданий у формі тренінгового курсу, який складається із восьми модулів, розрахованих на вчителів, психологів, соціальних педагогів,

працівників шкіл та ін.

Нагадуємо про використання інформаційно-методичного посібника *«Безпечне дитинство – майбутнє України. Захист дітей від усіх форм насильства»*, в якому розміщено практичні рекомендації щодо виявлення проявів насильства по відношенню до дітей, основні поняття з питання захисту дітей від насильства, напрями діяльності органів та закладів освіти щодо попередження насильства та довідник установ, які працюють із питань захисту прав дитини.

Сучасні протистояння в Україні позначилися на зростанні конфліктних ситуацій у сімейному середовищі, навчальних закладах, громаді. У цілому на сьогоднішній день ситуація ускладнена тим, що конфлікти тривають, і важко передбачити час та спосіб їх розв'язання. Це посилює тривожні настрої в суспільстві, страхи, розчарування і вимагає адекватної роботи всіх педагогічних працівників. Ураховуючи зазначене вище, та з метою попередження конфліктів в шкільному середовищі у 2015/16 н. р. на базі МОІППО спільно з Міжнародним жіночим правозахисним центром «Ла Страда–Україна» проведено **тренінги** «Організація та здійснення профілактичної роботи в закладах освіти в конфліктний та постконфліктний періоди». Тренери ознайомили учасників із основними напрямками соціально-педагогічної роботи з дітьми та батьками в період конфлікту, обговорили актуальні питання щодо створення ефективної системи профілактичної роботи з учнями, спрямованої на формування безпечної поведінки. 83 педагога опанували навчальний курс, отримали методичні матеріали, надані Міжнародним жіночим правозахисним центром «Ла Страда-Україна». Крім того, для заступників директорів із виховної, роботи педагогів-організаторів у 2015 році проведено серію **психологічних коучингів** із проблеми «Механізми аналізу ризиків виникнення всіх форм насилля серед дітей та учнівської молоді».

Із метою попередження негативних наслідків конфліктних подій 22 жовтня та 25 листопада 2015 року на базі Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти для педагогів-організаторів та заступників директорів шкіл із виховної роботи було проведено **тренінг** «Правила безпеки та можливості отримання допомоги в період

конфлікту в Україні» за участю Діхтієвської О. М., тренера національної тренерської мережі Міжнародного жіночого правозахисного центру «Ла Страда – Україна».

Під час роботи тренінгу учасників ознайомлено із поняттям «внутрішньо переміщені особи» (замість «біженці», «переселенці»), «шкільний булінг» (тривалий процес свідомого жорстокого ставлення (фізичного і психічного) з боку дитини або групи до іншої дитини або інших дітей, що є притаманний сучасному учнівському середовищу).

У результаті навчено 60 педагогів, які отримали збірник методичних рекомендацій «Правила безпеки та можливості отримання допомоги в період конфлікту в Україні», листівки та плакати із телефонами «гарячої лінії» із питань безкоштовної соціальної, психологічної та правової підтримки для внутрішньо переміщених осіб, а також національної «гарячої лінії» для дітей.

Корисними для заступників директорів із виховної роботи, класних керівників будуть матеріали навчально-методичного посібника *«Соціально-педагогічна та психологічна допомога сім'ям із дітьми в період військового конфлікту»* (авт.: В. Л. Андрієнкова, І. О. Бандурка). Видання містить аналіз становища сімей із дітьми в Україні в умовах військового конфлікту; опис міжнародного та вітчизняного досвіду соціально-педагогічної та психологічної роботи в такій ситуації; теоретичні та методичні матеріали з надання психологічної допомоги постраждалим унаслідок масових зіткнень і бойових дій, вимушеним переселенцям, особливо дітям; аналіз змісту, концепцій і стратегій соціально-педагогічної роботи в період конфлікту, а також методичні рекомендації та розробки педагогічних працівників, психологів, інших фахівців, які працюють із сім'ями, що постраждали внаслідок конфлікту.

Актуальним залишається питання щодо **збереження та зміцнення здоров'я дітей та молоді**. Здоров'язбереження як вектор інноваційної стратегії виховання обумовлюється тим, що сучасна система освіти стає пріоритетним напрямом реалізації державної політики щодо зміцнення і збереження здоров'я підростаючого покоління, створення здоров'язбережувального середовища. Цілеспрямований, системний, комплексний, діяльнісний, синергетичний підходи до вирішення проблем здоров'я підростаючого покоління, превентивного виховання,

розбудови здоров'язбережувального середовища сприятимуть створенню необхідних умов для всебічного й гармонійного розвитку особистості, для життя в нових економічних умовах.

Педагогам-організаторам варто продовжувати роботу з підготовки та виступів агітбригад «Молодь обирає здоров'я». Класним керівникам, плануючи виховну діяльність в класі, використовувати тематичний зміст виховної діяльності Основних орієнтирів виховання. Звертаємо увагу класних керівників на орієнтовні форми роботи з учнями щодо формування навичок здорового способу життя: індивідуальні, колективні бесіди, профілактичні консультації та зустрічі з медпрацівниками («Алкоголізм та наркоманія», «Поради лікаря» тощо); диспути, дискусії, обмін думками та обговорення матеріалів преси, книг «Здоровий спосіб життя – здорові звички»; години міркування «Що буде зі мною, якщо...»; виховні справи «Українська хата здоров'ям багата»; дні, тижні, місяці профілактики шкідливих звичок; дебати «Чи модно бути здоровим?».

Одним із пріоритетних завдань залишається **робота з батьками** як основна складова у виховному процесі.

У 2016/17 навчальному році навчальні заклади області продовжують діяльність щодо реалізації Концепції сімейного виховання в системі освіти України «Щаслива родина» на 2012–2021 роки, яка спрямована на підготовку молоді до щасливого подружнього життя та формування відповідального батьківства. У Концепції зазначено, що потребою часу є систематична й послідовна педагогізація батьківської громадськості, оскільки члени сім'ї є першими вихователями дитини. Тому в педагогічних колективах необхідно здійснювати системну педагогічну просвіту батьків щодо формування комплексу певних особистісних якостей дитини, вносити корективи у виховну діяльність родин із різними типами сімейного неблагополуччя. З цією метою рекомендуємо практикувати проведення засідань координаційних рад педагогів та батьківської громадськості в кожному навчальному закладі.

За В. О. Сухомлинським, і в наш час «найгострішим, найжагучішим питанням, яке ставлять батьки, є питання **як?** Як виховати? Як знайти гармонію батьківської любові, ласки і вимогливості? Як дати дітям щастя?».

Питання виникають, а ось часу, можливостей для навчання у батьків часто не вистачає. Як показує практика, частина батьків висловлює своє незадоволення змістом та традиційністю підходу зборів, обтяжливим для них є анкети та опитувальники. Важливо пам'ятати, що ефективність батьківських зборів залежить від вибору цікавих форм роботи, доцільних психолого-педагогічних прийомів. Створена атмосфера взаєморозуміння та взаємоповаги, доповнена дитячою творчістю, виставками кращих зошитів, альбомів, різних учнівських виробів допомагає збудити в батькові або в матері батьківські подчуття, інтерес до своєї дитини як особи.

Із широкої палітри нестандартних форм і методів роботи з батьками в школах проводяться такі заходи: «Дні родинної науки», «У сімейному колі», «Вечір великої родини», «Дерево родоводу», «Азбука родинного виховання», «День добрих справ», «Сімейна скринька», «Родинний міст», «Народна світлиця», «Батьківські посиденьки».

Щороку в школах області проводиться *місячник сімейного виховання*.

Класними керівниками протягом місяця проводилися заходи, які формували в учнів бажання виявляти увагу й повагу до рідних, творити добро, нести красу в дім своїми думками й вчинками, виховували повагу до членів сім'ї, історії, традицій свого народу, формували чуйність, доброту, милосердя, почуття обов'язку перед батьками, виховували почуття любові до рідних, близьких людей, повагу до сімейних цінностей, бажання оберігати та примножувати їх, повагу до старших та молодших, розвивали вміння висловлювати свої почуття, бути вдячними, слухати батьківське слово і виносити з нього мудрість.

Пропонуємо загальношкільні справи, які були реалізовані під час місячника в загальноосвітніх навчальних закладах Миколаївської області:

- тематичні класні години «Ой роде наш красний», «Шануймо жінку», «З родини йде в життя людина»;
- зустріч із представниками родин видатних краян;
- організація пошукової, проектної діяльності «Генеалогічне дерево моєї сім'ї», «Реліквії моєї сім'ї»;
- підготовка пошуково-дослідних робіт МАН з історії української родини;

- оформлення сімейних альбомів «Родовід»;
- радіогазета «Про що говорять професії батьків»;
- випуск газети «Джерельце», присвяченої Дню родини;
- виставки «Сімейний альбом», «Захоплення моєї родини»;
- вивчення сімей учнів – проведення анкетування: «Які ви батьки?», «Батьки і школа», «Особливості сімейного виховання»;
- засідання педагогічної ради з питання «Про діяльність педколективу на шляху реалізації творчого плану роботи школи над єдиною проблемою «Родинне виховання – основа формування духовності дитини»;
- загальношкільне свято «Ми всі українці – єдина сім'я!».

Пошана і любов до матері та батька з боку підростаючого покоління – одна з головних умов побудови власного щасливого життя. У програмі «Основні орієнтири виховання учнів 1–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України» зазначено, що першим і найважливішим чинником виховання є сім'я, яка стоїть в центрі глобальних економічних, політичних та культурних змін, що відбуваються у державі.

Відродити в сімейному житті народні звичаї, які становлять серцевину сімейно-побутової культури і мають потужний виховний потенціал, – одне з найважливіших і невідкладних завдань батьків, педагогів, усієї громадськості.

Школами області напрацьований позитивний досвід із пропагування сімейних цінностей, запобігання дитячої бездоглядності, правопорушень, підвищення правової культури батьків. Як приклад – проведення тренінгів за програмою «Усвідомлене та відповідальне батьківство» в Южноукраїнській ЗОШ I–III ступенів № 3 Южноукраїнської міської ради.

Рекомендуємо в навчальних закладах упроваджувати комплекс навчальних програм сімейного виховання «Сімейні цінності» (авт. О. В. Мельник, Т. В. Кравченко, Л. В. Канішевська, Г. Г. Ковганич, В. І. Кириченко) та «Усвідомлене та відповідальне батьківство» (за заг. ред. А. М. Старєвої).

Значний розвиток **інформаційних технологій та медіа-середовища** спонукає до того, щоб звернути увагу педагогів на формування у вихованців культури сприйняття інформації та користування нею. Не секрет, що значну частину часу як дорослі,

так і діти, проводять біля екрану телевізорів, а ще більше за монітором комп'ютера. Позитив в цьому, безперечно, є, адже це зручний та швидкий доступ до різнопланової інформації, яка допомагає дитині у навчально-виховному процесі, в її соціалізації.

Однак, варто донести до педагогів, батьків та учнів те (як показують дослідження), що ситуація у світовому медіа-просторі викликає значне занепокоєння, а саме:

- велика кількість небезпечної інформації, яка містить елементи агресії, насильства, жорстокості, жахів, еротики, порнографії;
- інформація надзвичайно доступна для дітей, як є цільовою аудиторією, що споживає таку інформацію найактивніше.

Тому варто звернути особливу увагу педагогічного колективу, батьківської громадськості на формування в учнів культури відбору інформації та вміння нею користуватися.

Широко впроваджуючи інформаційно-комунікаційні технології у виховний процес, педагоги області розміщують електронні версії та інформацію про проведені виховні заходи на сайтах навчальних закладів, районних (міських) науково-методичних установ, Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

Особливо активними та відповідальними в цьому плані є педагоги м. Миколаєва, Первомайська, Южноукраїнська, Арбузинського, Вознесенського, Миколаївського, Березнегуватського, Баштанського, Вітовського, Новоодеського районів. Створивши змістовні, наповнені власні сайти, вони діляться своїми здобутками і виховними традиціями і на обласному рівні. Так, на порталі МОШПО (сторінка «Виховна робота») розміщено понад 40 повідомлень із фотогалереями про проведені заходи:

- патріотична акція «Живий ланцюг єднання»;
- патріотичний урок «Хоробрі серця дорошівців»;
- акції: «Замість квітів – допомога армії», «Солдате, відчуй тепло дитячих долоньок», «Бо мають серця небайдужі», «Лист пораненому», «Подаруй солдату Новорічне свято» тощо.

Із метою розвитку професійної майстерності класних керівників, стимулювання педагогічної творчості, поширення

кращого досвіду роботи Міністерство освіти і науки раз на три роки проводить *Всеукраїнський конкурс «Класний керівник року»* (далі – Конкурс).

Для участі в обласному Конкурсі надійшло 8 робіт із номінації «Класний керівник 5–7-х класів загальноосвітніх навчальних закладів», 7 робіт із номінації «Класний керівник 8–9-х класів загальноосвітніх навчальних закладів» та 6 робіт із номінації «Класний керівник 10–11-х класів загальноосвітніх навчальних закладів».

Аналіз конкурсних матеріалів засвідчив, що головною метою діяльності педагогічних колективів є виховання духовно і морально, інтелектуально і фізично розвиненої особистості учня з гармонійним поєднанням загальнолюдських і національних цінностей, здатної до соціального самовизначення, самореалізації, людини нової формації, що акумулює в собі найкращі гуманістичні якості.

У конкурсних матеріалах класні керівники продемонстрували власні моделі виховних систем («Піраміда успіху», «Медіа-клас-мультиплекс», «Школа – осередок розвитку громади») та їх науково-методичне обґрунтування, сучасні інноваційні форми виховної роботи з учнями (квести, дебати, тренінги), авторські програми з проблем виховання, що відображають спільну діяльність учнів, педагогів, батьків, громадських організацій у розв'язанні питань виховної роботи (м. Миколаїв, Первомайськ, Южноукраїнськ, Арбузинський, Вознесенський, Вітовсткий, Єланецький, Кривоозерський, Новобузький, Новоодеський, Миколаївський райони).

Разом із тим журі II (обласного) туру Конкурсу в деяких конкурсних матеріалах відзначає такі недоліки: недостатній рівень теоретичного обґрунтування досвіду виховної роботи, неструктурованість систем виховання, порушення вимог щодо оформлення конкурсних матеріалів. В описі досвіду автори не зазначили особистий внесок у розвиток виховної системи та результати власної інноваційної діяльності (Кривоозерський, Вознесенський, Вітовський райони).

Успішно подолавши випробування у II (обласному) турі Конкурсу, Гримач Ірина Михайлівна, класний керівник 5–А класу Первомайської ЗОШ I–III ступенів № 12 Первомайської міської ради, Горбачова Олеся Юріївна, класний керівник

Первомайського навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа I–II ступенів № 15 – колегіум» Первомайської міської ради, та Орлова Віолета Михайлівна, класний керівник 8 класу Миколаївської гімназії № 41 Миколаївської міської ради достойно представили освіту Миколаївщини в ході конкурсних змагань у III (заклучному) турі Всеукраїнського конкурсу.

Високий рівень майстерності продемонструвала Гримач Ірина Михайлівна, посівши перше місце в номінації «Класний керівник 5–7-х класів загальноосвітніх навчальних закладів».

Ознайомитись із досвідом роботи Гримач Ірина Михайлівна, класного керівника 5-А класу Первомайської ЗОШО I–III ступенів № 12 Первомайської міської ради, із теми «Розвиток в учнів життєвих компетентностей на основі системи цінностей і можливостей» можна на порталі МОППО в розділі «Конкурси» (www.moippo.mk.ua).

Важливою умовою успішної діяльності заступника директора з виховної роботи, педагога-організатора, класного керівника є якісне **планування** їх роботи. На жаль, досвід свідчить, що до нього нерідко ставляться лише як до адміністративної вимоги, дуже часто обмежуючись складанням і написанням плану. При такому підході план, безумовно, носить формальний, декларативний характер і не може бути орієнтиром у діяльності.

Чітке перспективне та оперативне планування забезпечує ефективність виховної роботи і дозволяє визначити найсуттєвіші напрями діяльності, концентрувати увагу на головному, уникати багатьох помилок. Основне його завдання – забезпечити таку організацію виховного процесу, яка б дозволила вести цілеспрямовану, систематичну роботу з усіма учнями.

Планування – це процес моделювання своєї діяльності на певний період часу, коли педагог представляє подумки модель своєї роботи: змістовну, організаційну, структурну.

Планування – одна з важливих передумов ефективності системи виховної роботи. Під плануванням виховної роботи класного керівника (педагога-організатора) доцільно розуміти процес його спільної діяльності з іншими педагогами, батьками та учнями з метою визначення мети, завдань, змісту та способів організації виховного процесу й життєдіяльності в учнівському колективі. Основу цієї діяльності становить моделювання, адже

план виховної роботи є моделлю одного із фрагментів майбутнього стану виховного процесу. План роботи класного керівника (педагога-організатора) передбачає організацію позакласної роботи з учнями, їх змістовного дозвілля у канікулярний період, під час перерв та після уроків. Цілеспрямоване й чітке планування роботи педагога з урахуванням його професійних та особистих можливостей визначає позитивні результати позакласної виховної роботи зі школярами. План роботи – основний документ, який відображає зміст, методи та форми роботи класного керівника (педагога-організатора), його кваліфікацію і рівень педагогічної майстерності.

Звертаємо увагу, що при **плануванні виховної роботи** заступник директора школи з виховної роботи, класний керівник, педагог-організатор повинні:

- ознайомитися з державними документами, що визначають завдання освіти на сучасному етапі та річним планом роботи закладу;
- вивчити методичну і педагогічну літературу, що висвітлює питання планування різних розділів виховної роботи, перспективний педагогічний досвід із питань раціонального планування виховної діяльності, пропозиції активу класу, окремих вихованців, учителів, батьків;
- проаналізувати виховну роботу за минулий рік, що включає оцінку рівня вихованості кожної дитини і рівня розвитку дитячого колективу;
- визначити основні завдання виховання на поточний період, види діяльності і форми роботи з вихованцями;
- співвіднести заплановане з діяльністю вчителів-предметників, практичного психолога, соціального педагога, педагога-організатора, з дитячим самоврядуванням, батьками, працівниками громадських установ та служб тощо;
- розробити виховну систему або модель, враховуючи результати психолого-педагогічної діагностики вихованців та їхні інтереси;
- оформити робочу документацію.

У сучасних умовах навчання дитини в школі значно зростає роль **класного керівника**. Можна багато говорити про те, що

відповідальність за розвиток та виховання дітей покладена на сім'ю, але бачимо безліч прикладів того, що деякі батьки не мають найменшого уявлення про те, як впливати на власну дитину та як із нею спілкуватися.

Класному керівнику рекомендуємо здійснювати свою діяльність відповідно до основних завдань загальної середньої освіти, спрямованих на виконання «Положення про класного керівника навчального закладу системи середньої освіти», затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 29.06.2006 № 489)».

Основними векторами виховної роботи класного керівника є:

- вивчення учнівського колективу;
- створення і розвиток класного учнівського колективу;
- організація і проведення позаурочної (позашкільної) виховної роботи;
- співпраця з культосвітніми й позашкільними установами;
- робота з батьками.

Система роботи класного керівника – це сукупність взаємопов'язаних між собою виховних заходів. Класним керівникам під час планування виховної роботи варто звернути увагу на теми виховних справ, поданих з урахуванням інтересів, потреб, запитів батьків та дітей.

Крім класного керівника певний виховний вплив на школярів здійснюють і психолог, соціальний педагог, заступник директора з виховної роботи. Але треба враховувати, що специфіка спілкування кожного із названих спеціалістів істотно відрізняється. Заступник директора з виховної роботи чи педагог-організатор більше часу можуть присвятити роботі із членами учнівського самоврядування або учнями з категорії тих, що потребують особливої уваги. При цьому іншим школярам іноді приділяється недостатньо уваги, тоді як класний керівник щоденно тримає в полі свого зору кожного вихованця.

Із огляду на це, вважаємо необхідним у кожному навчальному закладі організувати роботу з класними керівниками, з цією метою виокремити серед численних функціональних обов'язків заступника з виховної роботи такий важливий пункт, як організація методичної допомоги класним керівникам. Ця робота має бути спрямована на підвищення рівня теоретичної та методичної підготовки кожного із педагогів, а не

тільки тих, хто в цьому навчальному році має класне керівництво.

Одним із засобів підвищення фахової майстерності класних керівників є робота методичного об'єднання.

У 2016/17 навчальному році варто звернути особливу увагу на:

- удосконалення змісту діяльності методичних об'єднань класних керівників на основі проблемно-цільового підходу (визначення конкретної мети, завдань, тематики засідань методичних об'єднань);
- систему діагностування та аналізу професійних умінь і здібностей класних керівників;
- використання інтерактивних форм проведення засідань методичних об'єднань.

Також варто звернути увагу на якість організації і проведення масових форм методичної роботи, сприяти їх урізноманітненню. Зокрема, серед найкращих форм методичної роботи, які використовуються для розвитку практичних навичок із проблем виховання є методичні мости (різновиди дискусії) та методичні ринги (проводяться у разі виникнення суперечностей, альтернативних точок зору або діаметрально-протилежних думок). Не менш важливими є і такі масові форми методичної роботи як методичні фестивалі, ярмарки педагогічних ідей, методичні тижні, що мають супроводжуватися громадським оглядом та оцінкою, а також визначати перспективи розвитку напряму освіти.

Упродовж 2015/16 навчального року науково-педагогічні працівники лабораторії виховної роботи та захисту прав дитини МОШПО працювали над удосконаленням структури науково-методичної роботи класних керівників, посилення уваги в навчальних закладах щодо педагогічного керівництва розвитком професійної компетентності класного керівника, методичного забезпечення їх діяльності.

Основними формами науково-методичної роботи з класними керівниками у міжкурсовий період є: залучення до участі в роботі обласних секційних засідань, тематичних семінарів, спецкурсів-тренінгів, творчих лабораторій, спілкування з педагогами області на гілці форуму «Актуальні питання роботи класного керівника» тощо.

До цікавих та активних форм роботи, спрямованої на

підвищення професійного рівня класних керівників, варто віднести роботу обласної **Школи класного керівника** з проблеми «Діяльність класного керівника в контексті модернізації виховної роботи в навчальному закладі». Формами проведення обрано: семінари-практикуми, педагогічна майстерня, ділова гра. У ході роботи учасники Школи класного керівника вивчали, досліджували та аналізували проблему з наукової, медичної та педагогічної точки зору.

Заслуговує особливої уваги засідання **творчої лабораторії** з проблеми «Класний керівник: діалог із батьками». У період підготовчої роботи кожного класного керівника залучено до самоосвіти, активно здійснювався взаємоконтроль, самоконтроль, пошук конкретних шляхів вирішення проблеми.

Учасники лабораторії обмінювалися своїм безцінним досвідом роботи з батьками, говорили про способи, як зацікавити батьків спілкуватися з учителями, як допомогти краще пізнати свою дитину, як навчити бачити в дитині особистість, як допомогти побачити себе очима своїх дітей.

На кожному занятті кожен учасник отримував пакет документів із матеріалами для практичного використання в роботі.

Результатом творчої співпраці є розробка збірника з досвіду роботи «Класний керівник і батьки: забезпечення партнерства і співпраці».

Інтеграція освіти України у міжнародний освітній простір, зокрема її вихід на європейський ринок освітніх послуг, потребує перспектив розвитку післядипломної педагогічної освіти у рамках європейських вимог. Тому методисти лабораторії виховної роботи в цьому контексті замінили модель **підвищення кваліфікації педагогічних працівників** (де у центрі навчання є методист) на нову модель навчання, в основі якої – співпраця і всі педагоги відіграють активну роль у виховному процесі.

Основними категоріями педагогічних працівників, які причетні до виконання завдань виховної роботи, виховання особистості, є *педагоги-організатори, заступники директорів шкіл із виховної роботи*.

У 2015 році вперше звірка кадрів проводилась у дистанційному режимі, коли кожний навчальний заклад самостійно заповнював відомості про педагогічних працівників.

На основі наданої інформації з'ясовано, що виховний процес у загальноосвітніх закладах області у 2015/16 навчальному році здійснювали 285 заступників директорів із виховної роботи та 397 педагогів-організаторів. Із загальної кількості педагогічних працівників 678 мають повну вищу освіту, що становить 12 %.

Позитивним є те, що педагогічні колективи поповнюються молодими заступниками директорів із виховної роботи та педагогами-організаторами. Станом на травень 2016 року у загальноосвітніх закладах області працює 58 учителів-початківців, які мають стаж роботи до 3-х років.

Більшість заступників директорів із виховної роботи, педагогів-організаторів, які працюють у загальноосвітніх навчальних закладах області, мають стаж педагогічної роботи понад 20 років, звання «старший учитель» – 26 педагогів, «учитель-методист» – 11.

Протягом навчального року на базі МОІППО було організовано проведення 5 груп курсів підвищення кваліфікації заступників директорів із виховної роботи та педагогів-організаторів. За індивідуальним планом та графіком навчалися 15 педагогічних працівників. Така форма підвищення кваліфікації здійснювалася з частковим мінімальним відривом від виробництва, передбаченої графіком навчання.

Таким чином, курси підвищення кваліфікації станом на 01.06.2016 пройшли 57 заступників директорів шкіл із виховної роботи та 48 педагогів-організаторів, що становить 98 % від запланованих показників.

Позитивною є тенденція до стабільності (100 %) щодо замовлення на курсове підвищення кваліфікації у 2015/16 н. р. м. Миколаєва, Первомайська, Южноукраїнська, Арбузинського, Баштанського, Вітовського, Новоодеського, Снігурівського, Миколаївського, Кривоозерського, Єланецького, Очаківського, Доманівського, Вознесенського районів.

Методична діяльність будувалася і проводилася за принципом систематичної аналітико-діагностичної діяльності, де враховувалися інтереси і запити заступників директорів шкіл із виховної роботи, педагогів-організаторів навчальних закладів, через анкетування, експрес-опитування, надання пропозицій тощо. Науково-методична робота була спрямована на підвищення професійного рівня педагогічних працівників, переорієнтацію їх

на нову філософію освіти та виховання, удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення освітнього процесу, реалізацію концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді. На основі замовлень та пропозицій педагогів протягом року оновлювалась та уточнювалась тематики занять, удосконалювалися форми їх проведення. Так, у 2015/16 н. р. суттєво розширились можливості розгляду на курсах підвищення кваліфікації лекційних та семінарських занять із питань взаємодії служб у справах дітей, навчальних закладів та батьків, методики організації виховної роботи, організації патріотичного виховання дітей та молоді.

У навчальний процес запроваджено такі інноваційні форми, як *тренінги* («Основи організації та здійснення профілактичної роботи в закладах освіти в конфліктній та пост конфліктний період», «Міжособистісна комунікація як головний чинник результативної роботи педагогічного колективу», «Правила безпеки та можливості отримання допомоги в період конфлікту в Україні», «Організація методичної роботи з класними керівниками»), *творчі майстерні* («Планування як одна з передумов ефективності системи виховної роботи в навчальному закладі», «Аналітичні накази в діяльності заступника директора з виховної роботи») *майстер-класи* («Синьо-жовта палітра», «Упровадження технології колективних творчих справ у виховний процес загальноосвітнього навчального закладу»), *спецкурси* («Упровадження курсу за вибором «Усвідомлене та відповідальне батьківство», «Медіа-культура особистості»), *семінари-практикуми* («Система роботи школи з організації превентивного виховання учнів») тощо.

Результатом роботи на курсах підвищення кваліфікації педагогів-організаторів та заступників директорів шкіл за минулий навчальний рік стала розробка мультимедійної презентації своєї роботи за власною проблемою та презентація навчального закладу.

Велику допомогу в організації практичної частини проведення курсів підвищення кваліфікації у цьому навчальному році надали загальноосвітні заклади м. Миколаєва: Миколаївська гуманітарна гімназія № 4 Миколаївської міської ради, Миколаївська ЗОШ I–III ступенів № 12 Миколаївської міської ради, Миколаївська ЗОШ I–III ступенів № 34 Миколаївської

міської ради, Миколаївська ЗОШ І–ІІІ ступенів № 1 імені Олега Ольжича Миколаївської міської ради, Миколаївська ЗОШ І–ІІІ ступенів № 20 Миколаївської міської ради, Лиманівська ЗОШ І–ІІІ ступенів Вітовської районної ради, Новоодеська гімназія Новоодеської районної ради.

Підготовка і проведення педагогічної практики вимагає великих зусиль у координації роботи, вивчення досвіду, аналіз тощо. Та заняття, які були проведені у Миколаївській ЗОШ І–ІІІ ступенів № 12 Миколаївської міської ради, Лиманівській ЗОШ І–ІІІ ступенів Жовтневої районної ради, Новоодеській гімназії Новоодеської районної ради, Миколаївській ЗОШ І–ІІІ ступенів № 20 Миколаївської міської ради говорить про відповідальність адміністрації та педагогічних працівників у підході до організації виховної діяльності.

Особливу увагу науково-педагогічні працівники лабораторії виховної роботи надають інформаційно-методичному забезпеченню виховного процесу, видавничій діяльності. На допомогу заступникам директорів із виховної роботи, педагогам-організаторам, класним керівникам розроблено *методичні рекомендації* щодо проведення Першого уроку у 2015/16 навчальному році; вшанування подвигу учасників Революції гідності та увічнення пам'яті Героїв Небесної Сотні; методичні рекомендації класним керівникам із питань профілактики шкідливих звичок в учнівському середовищі; щодо проведення в загальноосвітніх навчальних закладах заходів, присвячених пам'яті жертв Чорнобиля; відзначення у 2016 році 20-ї річниці Конституції України у навчальних закладах області та «Формування толерантності в багатонаціональному суспільстві»; *збірки* матеріалів із досвіду роботи педагогів області «Плекаємо патріотів Миколаївщини» та «Минуле, теперішнє та майбутнє у вчинках і діяннях українців», «Порадник класного керівника з питань профілактики шкідливих звичок».

Зважаючи на викладене вище, заступникам директорів із виховної роботи, педагогам-організаторам, класним керівникам у 2016/17 навчальному році спрямувати свою діяльність на:

- забезпечення психолого-педагогічного супроводу науково-методичної роботи з педагогічними й керівними кадрами щодо організації виховного процесу в навчальних закладах;
- розвиток ключових компетенцій учасників навчально-

- виховного процесу, що є важливим чинником у процесі навчання впродовж усього життя;
- формування особистості, яка усвідомлює свою належність до українського народу, європейської цивілізації, орієнтується в реаліях і перспективах соціокультурної динаміки, підготовлена до життя в постійно змінюваному, конкурентному, взаємозалежному світі;
 - формування правової культури, толерантності, громадянської позиції;
 - утвердження гуманізму як основи громадянського суспільства; культивування кращих рис української ментальності – працелюбність, справедливість, доброту, чесність, дбайливе ставлення до природи; спонукання молоді до активної протидії сепаратизму, аморальності, шовінізму, фашизму;
 - формування національно-патріотичних цінностей особистості;
 - змістове наповнення процесу формування духовності в системі міжкультурної освіти та його конкретизація на основі як національних цінностей, орієнтирів, традицій, так і з урахуванням локальних, регіональних, індивідуальних їх проявів та загальноєвропейських орієнтирів;
 - підвищення компетентності батьків у патріотичному вихованні дітей, зміцненню взаємодії сім'ї, родини з навчальними закладами щодо зазначеного;
 - здійснення превентивного виховання, спрямованого на запобігання насильства, алкоголізму, наркоманії, злочинності серед дітей та підлітків тощо;
 - підготовку молоді до дорослого, сімейного життя.

Із метою реалізації вищезазначених завдань під час серпневих конференцій у рамках пленарного (секційного) засідання радимо опрацювати **нормативно-правове та навчально-методичне забезпечення**, зокрема:

1. Укази Президента України:
 - від 26.02.2016 № 68/2016 «Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016–2020 роки»;
 - від 13.11.2014 № 871 «Про День Соборності України»;
 - від 13.11.2014 № 872 «Про День Гідності та Свободи»;
 - від 14.10.2014 № 806 «Про День захисника України»

- від 03.12. 2015 № 675 «Про відзначення 25-ї річниці незалежності України»;
 - від 13.10.2015 № 580/2015 «Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 роки».
2. Постанови Верховної Ради України:
- від 25.10.2002 № 948 «Про Концепцію допризовної підготовки і військово-патріотичного виховання молоді» (із змінами, унесеними згідно з Указами Президента від 29.10.2003 № 1227, від 16.12.2014 № 934);
 - від 12.05.2015 року «Про вшанування героїв АТО та вдосконалення національно-патріотичного виховання дітей та молоді».
3. Накази Міністерства освіти і науки України:
- від 16.07.2015 № 768 «Про національно-патріотичне виховання»;
 - від 16.06.2015 № 641 «Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах»;
 - від 27.10.2014 № 1232 «Про затвердження плану заходів щодо посилення національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді»;
 - від 07.09.2000 № 439 «Рекомендації щодо порядку використання державної символіки в навчальних закладах України»;
 - від 30.09.2014 № 1085 «Про проведення у 2014/2015 навчальному році Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура»))»;
 - від 13.06.2012 № 687 «Про затвердження Положення про Всеукраїнську військово-патріотичну спортивну гру «Сокіл» («Джура»))» (зі змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 31.03.2014 № 276.)
4. Програми:
- Програма «Основні орієнтири виховання учнів 1–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України»;
 - Програмою українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді, розробленою інститутом проблем виховання при національній академії педагогічних наук України 2014 року (автори: Бех І. Д., Чорна К. І.);

- Програми правової освіти населення в Миколаївській області на 2014–2020 роки (затверджена рішенням Миколаївської обласної ради 24.12.2013 за № 1).
 - Програма військово-патріотичного виховання населення Миколаївської області на 2015–2020 (XXXI сесія шостого скликання).
5. Листи Міністерства освіти і науки України:
- від 24.06.2015 № 1/9-302 «Щодо протидії пропаганді сепаратизму та антиукраїнській ідеології в системі освіти»;
 - від 08.05.2015 № 1/9-235 «Щодо відвідування музеїв та навчально-тематичних екскурсій»;
 - від 17.02.2015 № 1/9-78 «Про організацію Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура») у загальноосвітніх закладах»;
 - від 27.11.2014 № 1/9-614 «Про методичні рекомендації з патріотичного виховання»;
 - від 14.11.2014 № 1/9-593 «Методичні матеріали Українського інституту національної пам'яті до 81 роковин голодомору»;
 - від 24.05.2016 № 2.1/10-1054 «Про відзначення в 2016 році 20-ї річниці Конституції України»;
 - від 13.08.2014 № 1/9-412 «Про проведення Уроків мужності»;
 - від 29.07.2014 № 1/9-382 «Про особливу відповідальність педагогічних та науково-педагогічних працівників»;
 - «Про методичні рекомендації з питань організації виховної роботи у навчальних закладах».

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ УКРАЇНСЬКОГО ІНСТИТУТУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ

- До відзначення Дня пам'яті та примирення та 70-ї річниці Дня Перемоги над нацизмом у Другій світовій війні;
- До 70-ї річниці вигнання нацистських окупантів з України;
- До відзначення 14 жовтня Дня захисника України;
- До 75-ї річниці початку Другої світової війни;
- Методичні матеріали для використання у проведенні інформаційно-роз'яснювальної роботи серед населення та

військовослужбовців щодо встановлення Дня захисника України (додаток до доручення Голови Адміністрації Президента України від 23.10.2014 № 02-01/3078).

Також рекомендуємо опрацювати Програму українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді (автори: Бех І. Д., Чорна К. І.).

У системі патріотичного виховання дітей та учнівської молоді важливо обговорити організаційно-педагогічні заходи щодо відзначення національних свят і пам'ятних дат, зокрема:

22 січня. День Соборності України.

29 січня. День пам'яті героїв Крут.

8 травня. День пам'яті та примирення.

9 травня. День перемоги над нацизмом у Другій світовій війні (День Перемоги).

28 червня. День Конституції України.

23 серпня. День Державного прапора.

24 серпня. День Незалежності України.

14 жовтня. День захисника України.

28 жовтня. День визволення України від фашистських загарбників.

21 листопада. День Гідності та Свободи.

6 грудня. День Збройних сил України.

У ході секційних засідань доцільно опрацювати методичні рекомендації та заходи щодо підготовки та відзначення **25-ї річниці незалежності України, 20-ї річниці Конституції України** з використанням краєзнавчих матеріалів, оформленням відповідних брошур, буклетів, презентацій, тематичних рубрик на сайтах.

Моделюючи структуру та зміст секційних засідань, акцентуємо увагу на доцільності використання виховного потенціалу інтернет-ресурсу, що дає можливість запропонувати учням **віртуальні подорожі музеями України** та залучити їх до вивчення історико-культурної спадщини країни.

Із цією метою рекомендуємо ознайомитися з такими **інформаційними ресурсами:**

- Український пам'яткоохоронний інтернет-ресурс «Відлуння віків» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pamjatky.org.ua/>.

- «Музейний простір України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://prostir.museum/ua>;
- Національний музей історії України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nmiu.com.ua/uk.html>.
- Шевченківський національний заповідник у Каневі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://shevchenko-museum.com.ua/>.
- Кіровоградський обласний краєзнавчий музей [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kokm.kr.ua/>.
- Музей Писанкового Розпису [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hutsul.museum/pysanka/exposition/virtual/>.
- Коломийський музей народного мистецтва Гуцульщини та Покуття [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hutsul.museum/exposition/virtual/>.
- Музей національної архітектури та побуту «Пирогово» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://museum-pyrogovo-kyiv.virtual.ua>.
- Історико-археологічний музей «Прадавня Аратта – Україна» в с. Трипілля [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://incognita.day.kiev.ua/museums/trypillia/>.
- Віртуальна екскурсія Музеєм археології в Батурині [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://incognita.day.kiev.ua/museums/baturyn/>.
- Віртуальна екскурсія Національним військово-історичним музеєм України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://incognita.day.kiev.ua/museums/military/>.
- Музей історії запорозького козацтва [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ostrov-hortica.org.ua/>.
- Музей гетьманства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://incognita.day.kiev.ua/museums/hetmanstva/museum.swf>.
- Музей Михайла Сергійовича Грушевського [Електронний ресурс]. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://museum3dtours.com/php/point.php?parent=point&idm=7&l=ua>.

Шановні колеги! Звертаю вашу увагу на те, що *розпочато збір матеріалів до щорічного збірника на допомогу педагогам області для проведення Першого уроку в 2016/17 навчальному році (розробки уроків, позакласних заходів, присвячених 25-річчю незалежності України).*

Перший урок у 2016/17 навчальному році проводитиметься під гаслом «Незалежність. Від 1991-го – назавжди». Чекаємо на Ваші матеріали. Сподіваємось на плідну співпрацю!

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Національна ідея в становленні громадянина-патріота України (Програмно-виховний контекст) / І. Д. Бех, К. І. Чорна. – К., 2014. – 48 с.

2. Виховання культури гідності дітей та учнівської молоді в позаурочній діяльності загальноосвітніх навчальних закладів : методичний посібник / під заг. ред. К. І. Чорної. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. – 260 с.

3. Кошевська К., Толвіньська-Круліковська Е. Шкільна програма виховання. Матеріали для педагогічних рад та освітян / перекл. з пол. Ю. Родик. – Львів : Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2010.

4. Методичні матеріали для використання у проведенні інформаційно-роз'яснювальної роботи серед населення та військовослужбовців щодо встановлення Дня захисника України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://goo.gl/8o5YbT>.

5. Методичні рекомендації Міністерства освіти і науки України щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://goo.gl/zhjQxU>.

6. Міжсекторальна взаємодія в умовах превентивного виховного середовища: навчально-методичний посібник / автори-упорядники В. І. Кириченко, О. О. Єжова. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. – 172 с.

7. Пастушенко Р. Я., Онанко О. С. Методист з виховної роботи: професійні якості та посадові обов'язки /

Р. Я. Пастушенко, О. С. Онанко // Педагогічна думка. – 2013. - № 4. – С. 56–61.

8. Половенко О. В., Постельняк А. І. Аналітична діяльність методиста / О. В. Половенко, А. І. Постельняк // Методист. – 2012. – № 1. – С. 17–28.

9. Оржеховська В.М. Технології розбудови виховної системи загальноосвітнього навчального закладу : навчально-методичний посібник / В. М. Оржеховська, Т. Є. Федорченко. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. – 172 с.

10. Формування превентивного виховного середовища загальноосвітнього навчального закладу : навч.-метод. посіб. / О. О. Єжова, В. І. Кириченко, Т. В. Тарасова, Т. Є. Федорченко, В. Г. Муромець, В. Б. Нечерда, В. М. Оржеховська, С. В. Кириленко; [за заг. ред. д.п.н., проф. В. М. Оржеховської]. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. – 172 с.

ДЛЯ НОТАТОК

Миколаївський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти

Лабораторія виховної роботи та захисту прав дитини

А. І. Тюпа

**Організація виховної роботи
в загальноосвітніх навчальних
зкладах області
у 2016/17 навчальному році**

Інструктивно-методичний лист

Комп'ютерна верстка: Н. М. Дерманська, Тюпа А. І.

Папір офсетний. Друк на різнографі

Формат 60x84/16

Умовно-друкованих арк. –

Обліково-видавничих арк. –

Гарнітура шкільна

Тираж екз. 100

Замовлення №

Адреса редакції:

вул. Адміральська, 4-а,

м. Миколаїв, 54001

тел./факс 37 85 89

<http://www.moippo.mk.ua>